

NI APOCALÍPTICS NI INTEGRATS (NOTES SOBRE NARRATIVA CATALANA ACTUAL)

JOSEP PELFORT

No fa gaires dies conversava amb el biògraf més voluntariós d'un poeta català cèlebre. En els seus comentaris, hi ressonava amb persistència una vella cantarella: la literatura catalana actual no val gaire res. De fet, aquesta afirmació es perd en el temps: resulta que, com que hi ha gent que fa dècades que la repeteix, arriba un punt que un ja no sap què s'ha d'entendre exactament per "literatura catalana actual". També hi havia en les seves paraules algunes generalitzacions curioses: sembla que per "literatura" hàgim d'entendre tot allò que es publica, des d'un llibre destinat a resoldre les necessitats de la cuina dels solters fins als dietaris exquisits d'alguns poetes.

Un llibre és un producte editorial; cal suposar, doncs, que és un objecte que es posa a la venda amb l'esperança que algú el compri. Aquesta dinàmica empresarial és el que fa possible que, gràcies a un èxit determinat, es puguin publicar molts altres llibres que no tenen assegurada cap rendibilitat. De fet, un *bestseller* o un *longseller* serveixen sovint per generar només una certa afició per la lectura (i això no perjudica ningú i pot acabar beneficiant també els autors més

minoritaris). D'altra banda, fins i tot als qui entenen la literatura com una piràmide al cim de la qual hi ha la poesia -i que, tot s'ha dir, són, generalment, poetes-, no els hauria de costar gaire admetre que hi ha d'haver una base prou ampla per sostenir l'estructura d'aquest edifici sumptuós i imaginari que ells presideixen. L'actitud dels apocalíptics —la conversa que esmentava més amunt en seria un exemple— genera més aviat un victimisme estèril.

A l'altra banda del pèndol, hi trobem les forces totpoderoses de la indústria cultural. El món dels llibres no n'està al marge i funciona amb uns mecanismes similars a la manera amb què es promociona, salvant les distàncies, una determinada pel·lícula. No hi compten, doncs, només els criteris estètics, sinó les tendències del mercat, que són fluctuants i atzaroses. Perquè l'atzar -o la intuïció, si voleu- hi tenen un pes destacat, si més no inicialment (és després que els mecanismes editorials es posen en marxa). Hi ha casos molt sonats: ni l'autor ni els editors de *La Sombra del Viento* o *La pell freda* podien preveure que aquestes novel·les tindrien un èxit tan aclaparador.

Més enllà d'aquests dos pols tot just apuntats (i si se'm permet continuar jugant amb la famosa distinció d'Umberto Eco), entre els "apocalíptics" i els "integrats", hi ha una terra inhòspita de fronteres indefinides: la dels lectors —o dels lletraferits— que recelen de les inèrcies empresarials i busquen altres veus, altres

àmbits. I que tampoc no es volen cenyir als pocs noms consagrats i pretèrits que estableixen els apocalíptics en les seves llistes. I no vull dir pas que calgui anar en contra dels cànons: discutibles i discutits, són sempre punts de referència o de debat prou valuosos i resulten necessaris per configurar la columna vertebral de qualsevol cultura. Però ara voldria continuar referint-me a l'àmbit d'aquests lectors aventurers, que també troben els seus autors. Per descomptat, els uns i els altres són diversos (perquè els gustos són sempre particulars i, de vegades, fins i tot intransferibles). És per això que, només des d'una perspectiva personal, proposo, en els límits d'aquestes ratlles, alguns escriptors i alguns títols.

El meu amic Sebastian, de Lluís Vilarrasa, és una novel·la curta, ben escrita i poc coneguda. Narra les peripècies d'una estada estiuenca en un *kibbutz* israelià. Per damunt del referent històric i biogràfic i de la desmitificació d'aquesta "terra promesa", hi destaquen les relacions entre els joves protagonistes, de manera que l'acció transcorre en una calma aparent, com si a mesura que avancen els fets es pogués anar palpant, com en un *thriller* contingut, el desenllaç tràgic.

En un altre registre, Jordi Puntí ens ofereix, a *Animals tristos*, un conjunt de relats entreteixits —a la frontera, doncs, entre el conte i la novel·la— que tracten sobre el fràgil equilibri de l'amor.

Són narracions que ens mostren, amb una llengua rica, ajustada, esplèndida, tota una galeria de personatges d'avui dia; una dissecció crua i tendra a la vegada, que s'acaba configurant com un retaule, com una comèdia humana. La narració titulada "Gos que es llepa les ferides" comença amb aquestes paraules: "*Sempre m'ha disgustat la plàcida manera de morir-se que tenen els records, ho reconec, però encara més la docilitat amb què es deixen pescar quan d'alguna manera els necessitem, amb quina frisança es remouen al salabret quan sabem que hauran d'empalmar dues puntes tallades del fil de la memòria*".

Des d'una altra òptica, l'escriptor valencià Joan F. Mira ens fa viatjar per la València actual. A la seva novel·la *Purgatori*, un metge de poble visita el seu germà, un empresari ric que pateix un càncer. En aquesta obra, l'autor ressegueix amb una mirada humanista i crítica moltes nafres de la nostra societat. Després de passar uns dies a l'hospital on està ingressat el seu germà, envoltat de tecnologia deshumanitzada, constata el següent: "*I això és també la vida nova i el progrés, nàixer i morir-se com un fet de l'administració sanitària, no com un fet de família i de casa*", de manera que "*el progrés de la humanitat és també l'allargament del dolor de la vida*".

Si ara mateix esmentava una novel·la de les terres del Sud (a la qual afegiria, també, *La lentitud del mar*, el segon dietari del poeta

Enric Sòria), m'agradaria acabar parlant de dues obres que provenen de la Catalunya del Nord. La primera, escrita pel perpinyanès Joan Daniel Bezsonoff, porta el títol de *Les amnèsies de Déu*. És una novel·la singular en les nostres lletres almenys per dos motius: pel tema que tracta (el col·laboracionisme francès durant l'ocupació nazi) i per la llengua que fa servir (una prosa llampant, entremaliada, irònica, divertida). El seu llenguatge és particularment enginyós, capaç com pocs de passar sense estridències del to subtil al registre escatològic. El punt de vista amb què tracta els diversos episodis (i, especialment, els amors i els intents de fugida) té un deix que recorda una sèrie televisiva cèlebre: *Allo, Allo!* Els fets bèl·lics no poden aturar -inicialment- aquella joia de viure tan francesa; en un dels nombrosos diàlegs que puntegen els fets, hi llegim: "*-Parli [és a dir, "parlo"] francès a la meua dona; italià a les meues amants; castellà a Déu; flamenc als meus banquers i alemany als meus cavalls*". Però, al final, en aquesta novel·la sobre l'amor (i el sexe) en temps de guerra, la sensualitat i la crueltat acaben anant de bracet. O la bondat i la traïció. Potser perquè és així com s'entrellacen en la vida, tal com s'insinua en un moment del text: "*amb el temps, els historiadors, malgrat la bona voluntat, el rigor científic, tendeixen a simplificar, a donar una unitat a un magma de fets*".

Finalment, Joan-Lluís Lluís (Perpinyà, 1963) ens proposa, a *El dia de l'ós*, de fer un camí d'anada i tornada pels camins del temps. Aquesta novel·la, de poc més de cent pàgines, es pot llegir d'una tirada, perquè la seva llengua té l'estranya saviesa de qui sap dir —o suggerir— tot un món amb paraules senzilles. La història és simple: la Bernadette viu a Barcelona i treballa de guia turística, però ha de tornar a Prats de Molló, el seu poble natal, quan s'assabenta que la seva mare s'ha suïcidat. Hi ha dos plans temporals: el present que viu la protagonista i l'època, al segle XVII, en què els soldats francesos fins i tot vivien a les cases de Prats per exercir el seu control damunt els habitants. Però no hi ha distincions entre un temps i un altre: el present s'entremescla amb un passat viu o el passat s'allargassa fins a contaminar el present. La història ens va conduint fins al dia de l'ós, una festa que se celebra a la zona cada Carnaval i que se centra en una llegenda segons la qual el dia que l'ós torni al Pirineu i s'uneixi a una noia jove i verge els ocupants francesos se n'aniran. El rerefons polític i social és prou clar: la demolició cultural i lingüística que l'Estat francès porta a terme a la Catalunya del Nord i també la indiferència còmplice dels ciutadans afectats per aquesta feina de devastació. Però el mèrit de Joan-Lluís Lluís és pròpiament literari, perquè converteix aquest material en una metàfora rotunda sobre la por, la covardia, la hipocresia.